

نگاهی به یک نظرسنجی در مورد عادی‌سازی روابط با اسرائیل

امروزه مسئله رژیم اشغالگر اسرائیل بیشتر از دیدگاه دولتهای مختلف عربی و غیرعربی خاورمیانه مورد بررسی قرار می‌گیرد و بنابراین آنچه بیشتر بر سر آن بحث می‌شود سیاستهای رسمی کشورها در مقابل مسائل منطقه‌ای و به ویژه برخورد اعراب و اسرائیل است. اما نمی‌توان نادیده انگاشت صرف نظر از سیاستهای رسمی، ملت‌های منطقه نیز متأثر از موقعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حاکم بر سرزمینشان در مقابل مسئله اسرائیل واکنشهایی دارند که می‌تواند کاملاً با نظر دولتهای آنان متفاوت باشد. البته در بعضی موارد نیز امکان هماهنگی میان نظرات رسمی و مردم در مورد اسرائیل وجود دارد که مورد ایران می‌تواند نمونه آن باشد. برای داشتن دیدگاهی روشن‌تر در مورد تفاوت میان نگاه دولتها و ملت‌ها می‌توان به نظر سنجی اشاره نمود که توسط روزنامه الشرق^۱ صورت گرفته است. روزنامه الشرق که در

دوحه منتشر می‌شود، در شماره نوامبر ۱۹۹۹ با استفاده از خبرنگاران خود در کشورهای اردن، مصر، ایران، یمن، کویت و سرزمین‌های اشغالی در مورد عادی‌سازی روابط سیاسی، اقتصادی، تجاری و ورزشی با رژیم اسرائیل دست به یک نظرسنجی زده است. مسئله این نظرسنجی با توجه به ابعاد و گستره محدود ارتباط خبرنگاران آن روزنامه با مردم این کشورها عملاً نمی‌تواند از نظر آماری معرف تلقی شود، اما در عین حال بازگو و منعکس‌کننده نظرات، آراء و عقاید روشنفکران و سیاستمداران این کشورها در محدوده‌ای خاص و مؤید اختلاف نظر آنها با نظرات رسمی است.

روزنامه نظرسنجی را با این سؤال آغاز می‌نماید که آیا آنان صلح میان اعراب و اسرائیل را تایید می‌کنند و همانطور که می‌توان در جدول شماره ۱ - ملاحظه کرد نظرات روشنفکران و سیاستمداران کشورهای مختلف در اکثر موارد با دیدگاه رسمی دولتهای آن کشورها به شکل معناداری متفاوت است. در کلیه این کشورها هیچ‌گاه پاسخ‌آری به سؤال عنوان شده حتی به حد پنجاه درصد نیز نرسیده است و

در پاسخ به این سؤال فقط ۲۰ درصد از روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش پاسخ مثبت داده‌اند، کمترین تعداد پاسخهای مثبت به روشنفکران و سیاستمداران ایرانی تعلق دارد. به عبارتی ۵۴ درصد پاسخ دهندگان صلح را تأیید نکرده‌اند و این رقم در مورد ایران ۸۱ درصد است. نکته قابل توجه این که در پاسخ به این سؤال، جواب مشروط بیش از جواب آری درصد داشته است. یعنی حتی موافقان نیز نتوانسته‌اند خود را قانع کنند که بی چون و چرا به سؤال پاسخ مثبت دهند. لذا به عنوان مثال پاسخ ۴۵ درصد از روشنفکران مورد پرسش در کویت موید تردید و تزلزل آنهاست. چه به طور مشروط صلح را تأیید می‌کنند. پاسخهای مربوط به ایران (۱۴ درصد) نشان دهنده استحکام بسیار بیشتری در پاسخ عدم موافقت است (خبر ۸۱ درصد) (جدول شماره ۱)

دومین سؤال به این مسئله می‌پردازد که سرزمین فلسطین چگونه به صاحبان اصلی‌اش باز خواهد گشت؟ پاسخهای داده شده در این مورد، در قالب «با جنگ»، «با مذاکره» و «با تحریم اسرائیل» مطرح

می‌شود، ۵۵ درصد پاسخهای روشنفکران و سیاستمداران کویتی بر این باور متکی است که با مذاکره با اسرائیل می‌توان سرزمین فلسطین را به صاحبان اصلی آن بازگرداند. در حالی که در عوض در مجموع، ۶۲ درصد از ایرانیها و مصریهای مورد پرسش بر این عقیده‌اند که از طریق جنگ می‌توان به این هدف دست یافت. موضوع قابل توجه این است که علی‌رغم تفاوت سیستم‌های سیاسی دو کشور ایران و مصر و گرایش شدید دولت مصر به رابطه با آمریکا و اسرائیل، روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش آن کشور نظر کاملاً خلاف نظریه رسمی دارند و نظر آنها به نظرراتی که توسط سیاستمداران و روشنفکران ایرانی مورد پرسش عنوان شده نزدیک و هماهنگ است. در همین مورد ۷۰ درصد از روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش روزنامه به مسئله بازگشت از طریق جنگ انگشت نهاده‌اند و به عبارتی در مجموع مقایسه جدول شماره یک و دو نشان می‌دهد که جوابهای مشروط در سؤال اول موقعیت گرایش خود را در بخش جواب «با جنگ» سؤال دوم نشان می‌دهد. به عبارتی در

مجموع روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش روزنامه الشرق در هیچ یک از کشورهای مورد نظرسنجی به این مسئله اعتقاد ندارند که از طریق تحریم اسرائیل می توان موجبات بازگشت به سرزمین فلسطین را برای صاحبان اصلی آن فراهم ساخت. (جدول شماره ۲)

سؤال سوم به طرح این مسئله می پردازد که مشکل فلسطینی به چه کسانی مربوط است؟

برای پاسخ به این سؤال سه گزینه «به مسلمانان»، «به اعراب» و «به فلسطینیان» در نظر گرفته شده است. پاسخهای داده شده نشان می دهد که در تمام کشورهای مورد نظرسنجی یعنی کویت، یمن، فلسطین، ایران، مصر و اردن گزینه «به مسلمانان» مربوط می شود، بیشترین پاسخها را دارد. بدین معنی که ۵۷ درصد از پاسخگویان در کویت، ۶۸ درصد در یمن، ۵۳ درصد در فلسطین، ۸۵ درصد در ایران، ۵۴ درصد در مصر و ۵۴ درصد در اردن اظهار داشته اند که مشکل فلسطین به مسلمانان تعلق دارد. و بعد از این گزینه، پاسخگویان گزینه «به اعراب» را پاسخ گفته اند. به عبارتی

صرف نظر از این که پاسخگویان به چه کشوری تعلق داشته باشند، مسئله فلسطین را در یک قالب اسلامی و تفکر انترناسیونالیستی اسلامی مورد توجه قرار می دهند و اسلام به عنوان زمینه اصلی و اساسی نگرشی به مسئله فلسطین تلقی می شود. چرا که به طور متوسط ۶۲ درصد از پاسخگویان در این کشورها به گزینه به «مسلمانان» پاسخ داده اند. جالب این که در این کشورها فقط ۱۳ درصد از پاسخگویان مسئله فلسطین را فقط به فلسطینی ها مربوط دانسته اند. (جدول شماره ۳)

در سؤال چهارم این مسئله مطرح می شو د که آیا پاسخگویان عملیات شهادت طلبانه علیه اسرائیل را تایید می کنند؟ پاسخگویان در این مورد هم بیشتر جوابهای خود را در گزینه «آری» داده اند. تنها در این مورد خود فلسطینی ها با ۳۱ درصد پاسخ آری کمترین پاسخ و اردن با ۶۷ درصد بالاترین میزان پاسخهای «آری» را داده اند و در مجموع به طور متوسط ۵۲ درصد از پاسخگویان در همه کشورها موافق عملیات شهادت طلبانه هستند و ۲۸ درصد نیز آن را مشروط دانسته اند و احتمالاً مسئله

مشروط بودن را می توان در ارتباط با میزان انعطاف پذیری اسراییل در پذیرش حقوق اعراب مد نظر قرار داد. (جدول شماره ۴)

در پاسخ سؤال ۵ مبنی بر این که آیا با تقسیم قدس بین یهود و اعراب موافقید به روشنی مشخص است که دیدگاه روشنفکران مورد پرسش در همه کشورهای مورد نظرسنجی مخالف تقسیم قدس است. بدین معنی که در مجموع به طور متوسط ۸۴ درصد از پاسخگویان با این تقسیم مخالفت کرده اند. این مخالفت در همه کشورها بسیار قاطع است و اختلاف معنی داری میان پاسخها به چشم نمی خورد. (جدول شماره ۵) و به عبارتی مسلمانان علی رغم استقرار در کشورهای مختلف منطقه خاورمیانه در مورد فلسطین و تقسیم بیت المقدس دیدگاهی مشابه دارند و ارائه نظرات رسمی در این کشورها مانع هماهنگ شدن خواستههای روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش با نظرات ایران نشده است.

در پاسخ به ششمین سؤال که مسئله رفت و آمدهای ورزشی با اسراییل را در بر می گیرد، در مجموع ۷۰ درصد از افراد

مورد پرسش مخالف آن هستند. نگاهی به ستون «خیر» در جدول شماره ۶ موید آن است که بین جوابها از نظر آماری تفاوت معنی داری وجود ندارد و بنابراین براساس نظرات اکثریت روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش در کشورهای مورد نظرسنجی به رغم تمایل بعضی از کشورها، یک مخالفت گسترده برای ارتباط با اسراییل به چشم می خورد.

پاسخ سؤال ۷ که مسئله پیش بینی زمان برخوردی نازه میان اعراب و اسراییل را مطرح می سازد، موید آن است که در مجموع ۴۷ درصد از پاسخگویان معتقدند برخوردی میان اعراب و اسراییل رخ نخواهد داد و ۴۵ درصد نیز آن را به آینده ای بین ۵ تا ۱۰ سال موکول می کنند. به عبارتی با وجود تبلیغات رسمی دولتها در مورد عدم برخورد تازه با اسراییل هنوز نیمی از نظرات همچنان بر احتمال برخورد، با اسراییل متمرکز است. (جدول شماره ۷)

مقایسه پاسخهای روشنفکران و سیاستمداران در سئوالهای ۷ هفتگانه، می تواند نوعی از تضاد میان خواستها و درعین حال موقعیتهای آنها را نشان دهد. تاثیر

عملیات شهادت طلبانه، در کنار باور به برخورد میان اعراب و اسراییل در آینده می تواند این سؤال را در ذهن متبادر سازد که اگر اعتقادی به برخورد نیست، عملیات شهادت طلبانه چرا مورد تأیید قرار می گیرد و نتایج آن چه می تواند باشد. در اینجا است که می توان فرض های مختلفی را با توجه به موقعیتهای موجود و آینده نگری مطرح ساخت. از جمله این که پاسخگویان، بازگشت مردم فلسطین به سرزمینشان را فقط از طریق مبارزه میسر می دانند، و در این راه همه مسلمانان را مسئول می دانند، و عملیات شهادت طلبانه را طلیعه این کار تلقی می کنند و حتی حاضر نیستند که با تقسیم قدس موافقت کنند. آنها حاضر به قبول هیچ رابطه صلح آمیزی با اسراییل نیستند، ولی در عین حال تعدادی از کشورها بر سر دوراهی جنگ و اعتقاد به عدم وقوع آن مانده اند و به همین دلیل است که در شرایط کنونی همچنان راه حل مشخصی برای مسئله ندارند. به عبارتی ملاحظات نظری را نمی توانند در عمل پیاده کنند، خواسته را با عمل نمی آریند و بنابراین چشم انداز روشنی از نوع برخورد با اسراییل وجود ندارد. مسلماً

رفع همه این موارد مستلزم بازنگری اندیشه ها و مساعدسازی زمینه همکاری میان کشورهای مسلمان برای اتخاذ شیوه ای روشن تر در برابر اسراییل است و آنچه قابل تامل است این که هماهنگی زیادی میان نظرات روشنفکران و سیاستمداران مورد پرسش این کشورها و نظرات رسمی و غیررسمی مردم و دولت ایران در مقابله با اسراییل به چشم می خورد. در عین حال در پایان لازم است عنوان شود، به دلیل مشخص نبودن جامعه آماری، و در دست نبودن نمونه های آماری نمی توان نتایج را قابل تعمیم دانست و بنابراین می توان به این نکته اشاره نمود که حداقل این بررسی در برگزیده ذهنیت روشنفکرانی است که طیف آنها در ۶ کشور مورد بررسی می تواند در سطح طبقه متوسط وجود داشته باشد.

علی رستمی

یادداشتها:

۱- الشرق- شماره ۲۲۵۷، مورخ اول نوامبر ۱۹۹۹- دوحه

جدول شماره ۱: میزان تایید صلح اعراب و اسراییل

بی نظر	مشروط	خیر	آری	
-	%۴۵	%۱۹	%۳۶	کویت
-	%۲۴	%۶۷	%۹	یمن
-	%۲۷	%۴۳	%۲۸	فلسطین
-	%۱۴	%۸۱	%۵	ایران
%۳	%۲۳	%۴۵	%۲۹	مصر
%۱	%۱۶	%۶۸	%۱۵	اردن
	%۲۵	%۵۴	%۲۰	معدل درصد کل

جدول شماره ۲: نحوه بازگشت مردم فلسطین به سرزمین اصلی

	با تحریم اسراییل	با مذاکره	با جنگ	
	%۷	%۵۵	%۳۸	کویت
	%۱۳	%۱۷	%۷۰	یمن
%۳ دیگر راهها	%۲۷	%۲۳	%۴۷	فلسطین
	%۲۵	%۱۶	%۵۹	ایران
%۶ دیگر راهها	%۹	%۱۶	%۶۹	مصر
	%۱۷	%۲۵	%۵۸	اردن
	%۱۶	%۲۵	%۵۷	معدل درصد کل

جدول شماره ۳: مشکل فلسطین به چه کسانی مربوط می شود

	به فلسطینیان	به اعراب	به مسلمانان	
	٪۹	٪۳۴	٪۵۷	کویت
	٪۲	٪۳۰	٪۶۸	یمن
٪۳ بی جواب	٪۳۱	٪۱۳	٪۵۳	فلسطین
	٪۵	٪۱۰	٪۸۵	ایران
٪۲ بی جواب	٪۲۰	٪۲۴	٪۵۴	مصر
	٪۱۰	٪۳۵	٪۵۴	اردن
	٪۱۳	٪۲۴	٪۴۲	معدل درصد کل

جدول شماره ۴: میزان تایید عملیات شهادت طلبانه علیه اسرائیل

	مشروط	خیر	آری	
	٪۳۵	٪۲۳	٪۴۲	کویت
	٪۸	٪۱۶	٪۷۶	یمن
٪۹ بی جواب	٪۲۶	٪۳۴	٪۳۱	فلسطین
	٪۴۹	٪۷	٪۴۴	ایران
	٪۳۵	٪۱۴	٪۴۹	مصر
٪۲ بی جواب	٪۱۷	٪۱۴	٪۶۷	اردن
٪۲ بی جواب	٪۲۸	٪۱۸	٪۵۲	معدل درصد کل

جدول شماره ۵: میزان موافقت با تقسیم قدس میان یهودیان و اعراب

		خیر	آری	
		٪۷۹	٪۲۱	کویت
		٪۹۳	٪۷	یمن
	٪۲۱ به طور موقت	٪۷۲	٪۳	فلسطین
	٪۱۴ بی جواب			
		٪۱۰۰		ایران
	٪۱ بی جواب	٪۷۶	٪۲۳	مصر
		٪۸۲	٪۱۸	اردن
		٪۸۴	٪۱۲	معدل درصد کل

جدول شماره ۶: میزان موافقت با رفت و آمدهای ورزشی با اسرائیل

	مشروط	خیر	آری	
	٪۲۵	٪۶۳	٪۱۲	کویت
	٪۱۶	٪۷۴	٪۱۰	یمن
	٪۴ بی جواب	٪۷۱	٪۳	فلسطین
	٪۳۴	٪۶۲	٪۴	ایران
	٪۲۶	٪۶۵	٪۷	مصر
	٪۲ بی جواب	٪۸۷	٪۷	اردن
	٪۲۲	٪۷۰	٪۷	معدل درصد کل

جدول شماره ۷: میزان احتمال برخورد میان اعراب واسرائیل

	در ده سال آینده	در پنج سال آینده	رخ نخواهد داد	
	%۲۹	%۱۲	%۵۹	کویت
	%۵۰	%۲۵	%۲۵	یمن
%۴۵ بی جواب	%۹	%۳	%۴۳	فلسطین
	%۳۲	%۷	%۶۱	ایران
%۱ بی جواب	%۱۵	%۳۶	%۴۸	مصر
%۸ بی جواب	%۳۹	%۱۰	%۴۳	اردن
	%۳۹	%۱۶	%۴۷	معدل درصد کل

جدول شماره ۸: میزان موافقت یا مخالفت با عملیات شهادت طلبانه

	مشروط	خیر	آری	
	%۳۵	%۲۳	%۱۲	کویت
	%۸	%۱۶	%۱۰	یمن
%۹ بی جواب	%۲۶	%۳۴	%۳	فلسطین
	%۴۹	%۷	%۴۴	ایران
	%۳۵	%۱۴	%۴۹	مصر
%۲ بی جواب	%۱۷	%۱۴	%۶۷	اردن
%۲ بی جواب	%۲۸	%۱۸	%۵۲	معدل درصد کل

جدول شماره ۹: میزان موافقت یا مخالفت با تقسیم قدس

		خیر	آری	
		٪۷۹	٪۲۱	کویت
		٪۹۳	٪۷	یمن
	٪۲۱ به طور موقت	٪۷۲	٪۲۳	فلسطین
٪۹ بی جواب		٪۱۰۰		ایران
		٪۷۶	٪۲۳	مصر
		٪۸۲	٪۱۸	اردن
٪۲ بی جواب		٪۸۴	٪۱۲	معدل درصد کل

پرتال جامع علوم انسانی